

Làng Võ Bình Định

Nguyễn Nhân Thống

Cũng từ thế kỷ 18, hình ảnh người phụ nữ Bình Định đã đi vào kho tàng văn học dân gian với nhiều câu ca trường tụng:

Trai An Thái, gái An Vinh
Roi Thuận Truyền, quyền An Vinh
Võ An Thái, gái An Vinh

Ba làng võ An Vinh, An Thái và Thuận Truyền là ba làng võ nổi danh biểu trưng cho miền đất võ Bình Định: An Vinh giỏi quyền, Thuận Truyền giỏi roi thuộc môn phái võ ta, còn An Thái giỏi côn thuộc phái võ Tàu.

Làng An Vinh trước năm 1945 rất trù phú, dân cư đông đúc, nằm trải dài theo bờ bắc sông Côn. An Vinh thuộc xã Bình An, huyện Bình Khê nay thuộc xã Tây Vinh, huyện Tây Sơn. Dân sở tại sống bằng nghề làm ruộng là chính, một số làm nghề buôn bán nhỏ, chài lưới, làm đậu miêng và dệt lụa.

Trước và sau năm 1945, An Vinh xuất hiện những võ sư có tên tuổi như Hương Mục Ngạc, Cai Bảy (Cai Kênh), Hương Kiềm Cáo, Kiềm Mỹ, Hộ Hải, Hai Điền, Chín Đổ... Đó là những viên chức làng xã dưới thời phong kiến. Những võ sư rất tinh thông võ nghệ, có sức mạnh hơn người, một mình có thể địch hàng chục, hàng trăm người như Cai Bảy, Kiềm Cáo hoặc sử dụng thành thạo đến mười tám món binh khí như Chín Đổ. Những năm từ 1960 trở đi, một võ sư tên tuổi là Nguyễn Kim Bảng, là người kế thừa phái võ An Vinh đã nổi danh ở Gia Lai, Kon Tum và đã mở nhiều võ đường thu hút hàng trăm võ sinh thuộc nhiều dân tộc khác nhau.

Nhưng có một cô gái liễu yếu đào tơ ít ai ngờ rằng, một mình cô ta có thể hạ hàng chục địch thủ mà không mấy nhọc sức. Người con gái đó không ai khác hơn là cô Tám Cản, con gái cưng của ông Hương Kiềm Cáo. Cô Tám đã từng thử sức nhiều võ sĩ đương thời thuộc nhiều môn phái khác nhau nhưng chưa hề thất bại. Cô Tám đã đi vào huyền thoại trong làng võ của đất Tây Sơn, như là một võ sư tên tuổi vào ra các đấu trường như chỗ không người. Sau này, phái "yếu" chưa có ai nổi nghiệp được cô Tám cả. Có lẽ từ đó xuất hiện câu ca: "Trai An Thái, gái An Vinh" chăng?

Phía bắc làng An Vinh là làng Thuận Truyền, thuộc xã Bình Thuận, huyện Bình Khê (nay là huyện Tây Sơn), chỉ cách An Vinh chừng 5-6 km, nổi tiếng về roi. Roi Thuận Truyền đi liền với quyền An Vinh. Làng Thuận Truyền phần lớn là đất núi đồi, nhân dân lam lũ với nghề nông, nghề vườn bốn mùa khoai sắn. Đất đai thì cằn cỗi, dân cư thưa thớt. Sự tổ của làng roi ở đây phải kể đến Hồ Ngạnh. Đường roi của ông thiên biến vạn hoá, hiểm hóc khôn lường. Một khi địch thủ đã lao vào thế trận roi vây bủa chỉ còn nghe vù vù cũng đủ khiếp nhược tinh thần.

Bên kia sông Côn là làng An Thái nằm trải dài đến vài cây số. An Thái xưa nay vẫn thuộc xã Nhơn Phúc của huyện An Nhơn, là một thị trấn nhỏ nhỏ thơ mộng, quyền rũ và cổ kính. Phố xá thì nhỏ hẹp, cũ kỹ, nhà cửa phủ rêu phong phẳng phát một Hội An thu nhỏ.

An Thái cũng nổi tiếng như một trung tâm huấn luyện võ thuật truyền thống thuộc phái võ Tàu. Thầy giáo Hiến từng đến đây mở trường dạy học và đã được anh em Tây Sơn đến xin thọ giáo. Nhân dân An Thái vốn có truyền thống thượng võ và rất yêu thích võ thuật. Nhà giàu có thì thuê thầy võ đến truyền dạy cho con cháu, nhà nghèo cũng phải tìm cách gửi gắm cho võ sư nào đó võ vẽ năm ba đường côn, bài quyền. Thành thử, đã làm "traị An Thái" thì phải biết võ nghệ. Võ sư Tàu Sáu là người nổi tiếng nhất ở làng võ An Thái. Nhưng sau này, An Thái đã phân ra nhiều chi phái nhỏ hơn, có phái lại lai cả võ ta lẫn võ Tàu.

Hiện nay, ở An Thái có đến bốn lò võ lớn là lò võ Bình Sơn, Hải Sơn, Quách Cang (tức phái Tàu Sáu) và Hồ Hoàn. Trong đó võ Bình Sơn là đông hơn cả. Nói đến võ Bình Định là phải kể đến các làng võ An Vinh, Thuận Truyền, An Thái, một thời đã là cái nôi của môn võ thuật Bình Định từng làm rạng danh đất Tây Sơn lịch sử.